

ANNE BORG (1936–2016)

Danser

”Det er danser jeg er. Alt det andre bare ble sånn.” Slik avslutter Anne Borg sin selvbiografi, *Dans!*, fra 2003. For dans var alltid den naturlige uttrykksformen for Anne. Det startet tidlig i barndommen – hun kledde seg ut, danset, spilte roller. Ennå ante hun ikke at det gikk an å ha dans som yrke – før hun senere fikk se forestillinger med Ny Norsk Ballett. Pionerskikkelsene fra dette banebrytende kompaniet ble viktige for Anne Borg, som de ble for utviklingen av hele den profesjonelle dansen i Norge.

Elleve år gammel, begynte Anne å danse hos Marit Frogner. Tre år senere startet hun med klassisk ballett, på Gerd Kjølaas’ ballettskole. Den aller første timen var med Henny Mürer, etter hvert fikk hun Edith Roger som lærer. Elevene beundret de profesjonelle danserne grenseløst.

Første gang hun selv sto på scenen, var som tolvåring i forestillingen *Kongens hjerte*, Nationalteatrets første barnestykke etter krigen. Hun debuterte som tyttebær, rose og katt – og beskriver det som et eventyr å danse side om side med profesjonelle skuespillere og dansere. Allerede her lærte hun seg det hun kaller teateretikk.

”Mitt liv med dansen startet i en tid da de færreste hadde noe forhold til dans som kunstart overhodet, og kvinnens plass var først og fremst ved kjøkkenbenken”, skrev Anne. Kompromisset var at hun fikk ta danseutdanning samtidig med husmorskole på dagtid – og denne todelingen, mellom det hjemlige liv og det profesjonelle scenelivet, ville (til de grader) fortsette gjennom hele karrieren hennes.

Hun var med på sommerteater i Frognerparken og fikk mye sceneerfaring gjennom barneforestillinger før hun kom inn i teatrene; som danser i *Sommer i Tyrol* på Det Nye Teater (i dag Oslo Nye) fikk hun til og med fast månedsgasje!

Da fortsettelsen av Ny Norsk Ballett, turnékompaniet Den Norske Ballett skulle utvide, stilte en 19-årig Anne på prøvedans. De søkte etter noen få såkalte A-dansere, men flere B-dansere¹, som Anne håpet å bli. Og så ble hun A-danser! ”Det var en seier. Da ble jeg stolt på hjemme. Jeg kunne kalle meg profesjonell danser.” Kompaniet reiste på årlige turneer fra 1955, og hun beskriver det som en utrolig tid.

Da balletten åpnet Den Norske Opera i 1958, var det uten Anne – hun hadde nettopp blitt mor til Jannicke. Det må ha vært hardt å stå på utsiden og skulle inn på frilansmarkedet igjen i den situasjonen, med en liten baby. Men Anne Borg kommer inn igjen, og blir etter hvert igjen solist. Anthony Tudor velger Anne- en ung, nybakt mor som dessuten er i cdb til hovedrollen som Caroline i *Syrinhaven* i 1961. Og når *Coppelia* ble framført i sin helhet for første gang i Den Norske Opera var det med Anne som Swanhilda, med stor medieoppmærksomhet. ”Reis til Russland”, sa Edith Roger, og det gjorde Anne. Etter et studieopphold i St. Petersburg (den gang

¹ et slags tilkallings-corps de ballet

Leningrad), danset hun Giselle, et annet ubestridelig høydepunkt. Kritikerne kalte oppsetningen ”en milepæl i norsk ballett”², mens Anne selv sa: ”Privat og dansemessig hadde jeg gått gjennom veldig mye og fått en ny dimensjon – jeg følte veldig for den rollen.” Giselle og tittelrollen i Birgit Cullbergs *Frøken Julie* ble stående som Annes to sterkeste dramatiske roller.

Anne Borg fikk flere stipender og gjennomførte studiereiser: I London, St. Petersburg og New York arbeidet hun hardt og utviklet seg som danser, men knyttet også kontakter som skulle bli viktige både for hennes og norsk balletts framtid.

Ballettsjef

I 1970 var det klart at daværende ballettsjef Sonia Arova skulle flytte til Hamburg, og Anne Borg ble spurt om å bli assisterende ballettsjef i hennes fravær. Spørsmålet kom overraskende. Anne var 34 og følte at hun sto på høyden som danser, men gjør det hun kommer til å gjøre gang på gang etter dette: hun tok ansvaret. Uten sjefserfaring og med en liten stab ble det et tøft år. Det ble også forventet at hun skulle danse selv, men hun fikk ikke trent.

Da ballettsjefstillingen ble utlyst i 1972, søkte hun først da Operaens direktør Gunnar Brunvoll, dagen før søknadsfristen, ba henne om det. Slik ble hun ansatt som landets første norske ballettsjef – i en periode som skulle vare til 1977. Paul Podolski sørget for kontakten med verdenskoreografen Glen Tetley. Kompaniet fikk sette opp hans verk *Mythical Hunters* – noe Borg beskriver som ”et vendepunkt for kompaniet. Hver eneste bevegelse var viktig. Å komme inn i studio mens han jobbet, var som å komme inn i kirken.” Samarbeidet ble Anne Borgs triumf. Siden skapte Tetley balletten *Strender* for kompaniet, med Marte Sæther i hovedrollen – og Glen Tetleys og Arne Nordheims *Stormen* ble kompaniets signaturverk i en årrekke.

Da kontrakten hennes gikk ut i 1974, ble hun spurt om å fortsette – og sa ja under forutsetning av å få ansatt en ballettmester. Inn kom førstedanser Viktor Rona, med pust fra den store verden, som danset og koreograferte i tillegg til å fylle oppgaven som ballettmester. Han skulle med sitt nærvær få stor innflytelse på kompaniet og ble en riktig makker for Anne.

Som ballettsjef ble Anne Borg ikke minst kjent for sin omsorg for norsk koreografi. På den første helnorske premieren i 1972 står Edith Roger og Barthold Halles *Haugtussa* på programmet, sammen med Kari Blakstads *I all evighet*. Veslemøy tolkes av Ellen Kjellberg og Anne Merete Sundberg. ”Jeg syntes det var viktig ikke bare å skulle reprodusere, men få fart på nyskapingen – å gå nye veier og få frem norske koreografer”, som hun sa. Hun startet Ballettverkstedet, der kommende koreografer fikk disponere dansere og operahuset i en viss periode. Kjersti Alveberg og Toni Herlofson er blant koreografene som sprang ut av Ballettverkstedet, og Anne Borg regnes som en av grunnene til at Norge på 1970-tallet fikk en

² *Norsk opera- og balletthistorie*, Opera Forlag, 2010

oppblomstring av koreografi. Hun oppmuntret koreografene til å bruke norsk musikk. Vi skulle bygge vårt eget uttrykk og særpreg.

* KJERSTI ALVEBERG sier: ”Vi ble altfor ofte møtt med argumentet om at norske danseskapere ikke var gode nok for Operaen. Men om vi aldri fikk sjansen, ble vi heller aldri gode nok. Dette visste Anne. Hun var en fin blanding av tillitsfull, humoristisk og utfordrende disiplinert. Ballettverkstedet speilet vår egen kultur og skapte perspektiv til et allerede internasjonalt ballettrepertoar.”

Ballettsjef igjen

Da Operaen igjen trengte ny ballettsjef i 1983, kriblet det på nytt i Anne Borg. I sin andre periode som ballettsjef var Operaen blitt mer strukturert. Maktkampen var til å ta og føle på, og Anne kjempet for balletten. Hun fikk inn koreografer som Ulf Gadd,³ Mats Ek, Hans van Manen og ikke minst Jiří Kylián. Satsningen på norske koreografer fortsatte, og danserne blomstret. Anne nevner selv Indra Lorentzen, som ikke minst skulle bli ikonisk som Volven i Kjersti Alvebergs ballett med musikk av Synne Skouen – bestilt av Anne Borg.

Anne var forut for sin tid da hun mente at Norges ballettkompani burde hete Nasjonalballetten og ikke Den Norske Ballett. Kompromisset den gangen ble Operaballetten – først mange år senere fikk hun rett. Da hun sluttet i 1988, oppsummerte hun ballettkompaniets første 30 år. I løpet av disse årene hadde

- * antall dansere gått fra 10 til 42, og
- * antall forestillinger gått fra 14 til cirka 80 i året. – for ikke å snakke om alle de nye verkene som var skapt og hvordan dansernes forhold var bedret.

Carte Blanche

”Tør jeg dette da? Jeg har jo mest peiling på klassisk!” Likevel, da hun ble tilbudt jobben som leder for et kriserammet Carte Blanche ved oppstarten i Bergen, tenkte hun ”Søren, hvorfor ikke?” Hun skulle være i Bergen et halvt år, men ble et år – hele 1990 – og fikk snudd situasjonen til kunstnerisk suksess og økonomisk kontroll, noe som regnes som en sann prestasjon. Dette var Nye Carte Blanche. Med en samling dansere som Norge vel aldri har sett maken til. Anne selv omtaler det som et toppår når hun ser tilbake.

* ARNE FAGERHOLT, som var med fra starten og senere skulle overta Carte Blanche sier: ”Anne Borgs virke har betydd enormt mye for det norske dansefeltet. Hun har vært en inspirator, et forbilde og en ledestjerne.”

³ *Diaghilevs Ballet Russes og Tango Buenos Aires 1907*

Pedagog

Som lektor i klassisk ballett – i sin tid Norges første – har Anne fostret opp en lang rekke norske dansere. Hun ble ansatt ved Statens balletthøgskole i 1979, etter først å ha sittet i interimsstyret. Hun ”stortrivdes” og fant ”enorm tilfredsstillelse og inspirasjon” i ”den gode kontakten med studentene”.

Senere ble hun spurt av kolleger om å overta som rektor. Hun, som hadde lovet seg selv ikke å ta flere sjefsoppgaver, ble igjen bitt av arbeidslyst og gikk inn i et fire års åremål. Snart ble det snakk om sammenslåing av kunstutdanningene – til dagens KHiO – noe Anne endte opp som tilhenger av. Etter sammenslåingen, da kunsthøgskolene ble samlet under én rektor, ble Anne prorektor. I tillegg fortsatte hun som linjeleder for danselinjen. Og hva var vel mer naturlig for Anne enn å ta initiativ til en stor markering av sammenslåingen? Den fant sted i Oslo Rådhus i 1998 – og ble en stor suksess.

Siden ble hun utnevnt til Norges første professor i dans, og har også slik bidratt til å høyne kunnskapsnivået om dans i Norge. ”Historieløshet gjør kunsten fattig”, mente Anne. Med dette utgangspunktet skrev hun sin gripende selvbiografi og norsk balletthistorie, også gjennom sitt bidrag til storverket *Norges opera- og balletthistorie*⁴.

* ELLEN KJELLBERG sier: ”Gjennom et langt og ufattelig rikt liv i dansens tjeneste, satte Anne sitt personlige preg og kvalitetsstempel på alt hun befattet seg med. Med sin store kunnskap og profesjonalitet, utrettelige pågangsmot og effektivitet, kombinert med så mye glød, sjenerøsitet, humor og varme, smittet hennes overskudd og entusiasme over på dem som var så heldige å få jobbe nær henne. Anne har inspirert mange generasjoner av dansere og vært et stort forbilde for så mange av oss.”

Et eksempel er Jo Strømgren- Hun var så glad og stolt over Jo at hun ble tilsvarende rasende når hun ikke fikk plass på Black Box fordi det var fullt: ”men jeg er jo ekstramor for Jo!” – og ja, hun kom inn.

Priser

Anne Borg har blitt tildelt mange priser i løpet av sitt yrkesliv. Oslo Bys kunstnerpris, æresprisen fra Senter for Dansekunst, overrakt av den gang statsminister Jens Stoltenberg⁵, Kulturrådets ærespris i 2013, og hun ble også utnevnt til ridder av 1. klasse av den kongelige St. Olavs orden for sin fortjeneste for norsk ballett. Det er så veldig fortjent, og godt å tenke på i dag. Hennes hjerte banket hele veien for dansen –

⁴ utgitt i 2010.

⁵ Det var første gang en statsminister delte ut prisen, noe som var en stor anerkjennelse av norsk dans og ikke minst av Anne Borg.

og for danserne som hver dag, gjennom øyeblikkets kunst, sørger for dansens videre, evige liv.

I en kunstart som er laget for øyeblikket har Anne Borg sørget for noe varig. Institusjoner, faste, varige ordninger i vårt flyktige yrke. Derfor har vi fast grunn under føttene i dag. I løpet av Anne Borgs liv og virke har Norge gått fra den spede begynnelse som ballettnasjon til å ha kanskje verdens beste forhold for ballettdansere med Operaen i Bjørvika og ballett og opera som sidestilte kunstarter. Du kjempet ikke bare gjennom din egen kropp, du kjempet vår sak i møterommene, i komiteer, overalt der dans sto på dagsordenen var du, Anne. Det er nesten ikke til å tro, at en person kunne være første kvinne ut i alle roller og posisjoner, og akkurat nå mener jeg ikke rolletolkninger og ballettposisjoner- men lederrollene. Du fulgte våre kunstnere, dine elever, Nasjonalballettens dansere til det aller siste. Så stolt du var av Eugenie, av Stine, Camilla.

Du som ga selvtilliten til norsk dans. Vi står på dine skuldre. Tusen takk kjære Anne. Jeg lyser fred over Anne Borg sitt minne.